

тично ця програма оновилась з 2007 р., але вона хронічно не виконувалася. Були постійні скандали, гроші, виділені на рекламу країни, зникали... Звичайно, зараз грошей виділено небагато, але це реальні гроші. Їхню витрату проконтролює КРУ й Рахункова палата" [8].

На виконання доручення КМУ від 17.06.2011 № 24712/13/1-11 МЗС розробило проект Концепції Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу на період до 2014 р. На основі зазначеної концепції розроблена Державна цільова програма формування позитивного міжнародного іміджу на наступний трирічний період.

Звичайно, гроші – це важлива умова ефективності іміджевої політики, але не єдина. На думку експерта Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії при МЗС А. Палія, імідж "формується не стільки програмами, скільки реальними діями, а зусилля по формуванню іміджу й виділені на це гроші лише підкреслюють реальну ситуацію". Він зазначає: "Можна викидати колосальні гроші на свій імідж, як це робить Росія, і мати жахливий вигляд на міжнародній арені через те, що реальність зовсім не відповідає дійсності". Аналізуючи ситуацію, що склалася після подій 2004 р., А. Палій оцінив наступні дії української влади як такі, що погіршують імідж держави [2].

Проте поки не можна говорити про системні зусилля українських органів влади, бізнесу, громадських організацій, спрямованих на надання на постійній основі об'єктивних даних про реальний стан справ у країні, на нейтралізацію негативної інформації, що впливає на імідж України. Більше того, часто ключові соціальні й політичні програми та заходи розробляються і здійснюються без відповідного інформаційно-ідеологічного супроводу. Це стосується як внутрішньодержавних, так і зовнішньополітичних проблем. У такий спосіб держава сама створює привід для несумлінних журналістів і політиків, що спеціалізуються на організації антиукраїнських інформаційних кампаній.

Використані джерела

1. Глинская И.Ю. Политические механизмы формирования позитивного имиджа России : автореф. дис... докт. полит. наук : спец. 23.00.02. – политические институты, процессы и технологии / И.Ю. Глинская. – М., 2010. – 38 с.
2. Лазоренко К. Теряем стоимость страны [Електронний ресурс] / Лазоренко К. – Режим доступу: http://www.ukrrudprom.ua/digest/Teryaem_stoimost_strani.html.
3. Україну в мире будут продвигать золотые купола, ананасы и "типичный представитель прогрессивной молодежи" в виде анимэшного мальчика в шароварах, стриженного "под горшок" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.comments.ua/way/2011/03/25/241598/brend-ukraine-pisanka.html>.
4. Соседи ассоциируют Украину с коррупцией и каникулами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/society/2011/06/22/776845.html>.
5. Федякин А. В. Политика формирования позитивного образа Российского государства: теоретико-методологические и прикладные аспекты политологического анализа : автореф. дис... докт. полит. наук : спец. 23.00.02 – Политические институты, процессы и технологии / А.В. Федякин. – М., 2010. – 36 с.
6. Эксперт: Запад обеспокоен возвратом Украины в советское прошлое [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/opinion/2010/08/20/709573.html>.
7. Содокладчица ПАСЕ: Украина скатывается в канаву [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/interview/2012/09/04/856117.html>.
8. 9 миллионов гривен потратят на рекламу Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/power/2010/07/29/704643.html>.

УДК 81 '42:811

Наталія В'ячеславівна Шевчук

кандидат філологічних наук, доцент, Львівська
філія Європейського університету

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ: ЗМІСТ, ФУНКЦІЇ, ЖАНРОВЕ ВТІЛЕННЯ

У статті в межах загального визначення поняття дискурсу здійснено спробу виділити специфічні риси політичного дискурсу; розглянуто його провідні функції та окреслено жанрову систему. Актуальність дослідження зумовлена інтересом до вивчення нових дискурсивних форм, які перебувають у процесі становлення.

Ключові слова: дискурс, політичний дискурс, політична комунікація, функції політичного дискурсу, жанри політичного дискурсу.

The article determines the peculiarities of the political discourse, examines its functions and describes the genre system within the discourse concept general definition. The research relevance is determined by the interest to the new discursive forms, which are under their making.

Keywords: discourse, political discourse, political communication, political discourse functions, political discourse genres.

На початку XXI проблема взаємодії дискурсу та влади стає очевидною і актуальною як ніколи. Науковий інтерес до політичного дискурсу зумовлений не лише посиленням ролі політики та політиків у світі, їхнім перебуванням у центрі уваги засобів масової інформації, тісною співпрацею політичних структур із системами соціальних комунікацій, а й виникненням і розвитком низки нових дисциплін – конфліктології, іміджології, PR-менеджменту, комунікативістики тощо. У політиці як мистецтві управління державою чільне місце займають риторичні вміння та комунікативні компетенції політичних діячів, які посилюють їх вплив та самопрезентацію.

Серед класичних праць з даної проблематики можна виокремити зарубіжні дослідження Т.-А. Ван Дейка, Р.Барта, М.Фуко, Ю.Габермаса. Окреме місце займають дослідження пострадянських вчених: М.В.Ільїна, О.І.Шейгал, О.М.Баранова, Г.Г.Почепцова. Відмітимо, що в політологічній науці досі не вирішене питання систематизації цього досвіду.

Мета статті – в рамках загального визначення поняття дискурсу узагальнити специфічні риси політичного дискурсу; визначити його характеристики, а також окреслити загальні підходи до аналізу політичного дискурсу, зумовлені його функціями та жанровим втіленням.

Поняття дискурс давно вийшло за межі лінгвістики і має яскраво виражений інтердисциплінарний характер. Цей термін засвоїли такі науки, як філософія, психологія, політологія, культурологія, соціологія, комунікативістика, тобто ті, які так чи інакше звертаються до змістовного потенціалу мовлення та способів його реалізації. У дискурс-аналізі помітно вирізняються два окремих напрями – філософський, пов'язаний із герменевтикою і так званим аналізом повсякденної мови (*ordinary language*) та філологічний, представники якого спиралися на використання лінгвістичних методів аналізу, а також на літературознавче за своїми джерелами вивчення нарративності та сюжетики дискурсів.

Незважаючи на численні дослідження у сфері дискурсивного аналізу, розуміння дискурсу перебуває на стадії становлення. Лінгвісти визначають дискурс як своєрідний текст чи його парадигму, побудований на міркуваннях, що складаються з послідовного ряду логічних мовних ланок, усних або письмових, діалогічних або монологічних різножанрової категорії, в якому є корелятивні зв'язки лінгвістичного або екстралінгвістичного змісту, як наслідок – логічність і змістовність структурної будови, здатної реалізувати прагматику аргументації, полеміки та наукової доказовості [11, 84]. У потенційному вимірі дискурс – це семіотичний простір, що включає вербальні й невербальні знаки, орієнтовані на обслуговування даної комунікативної сфери, а також тезаурус прецедентних висловлювань і текстів. У потенційне вимірювання дискурсу включаються також уявлення про типові моделі мовленнєвої поведінки й набір мовних дій і жанрів, специфічних для даного типу комунікації.

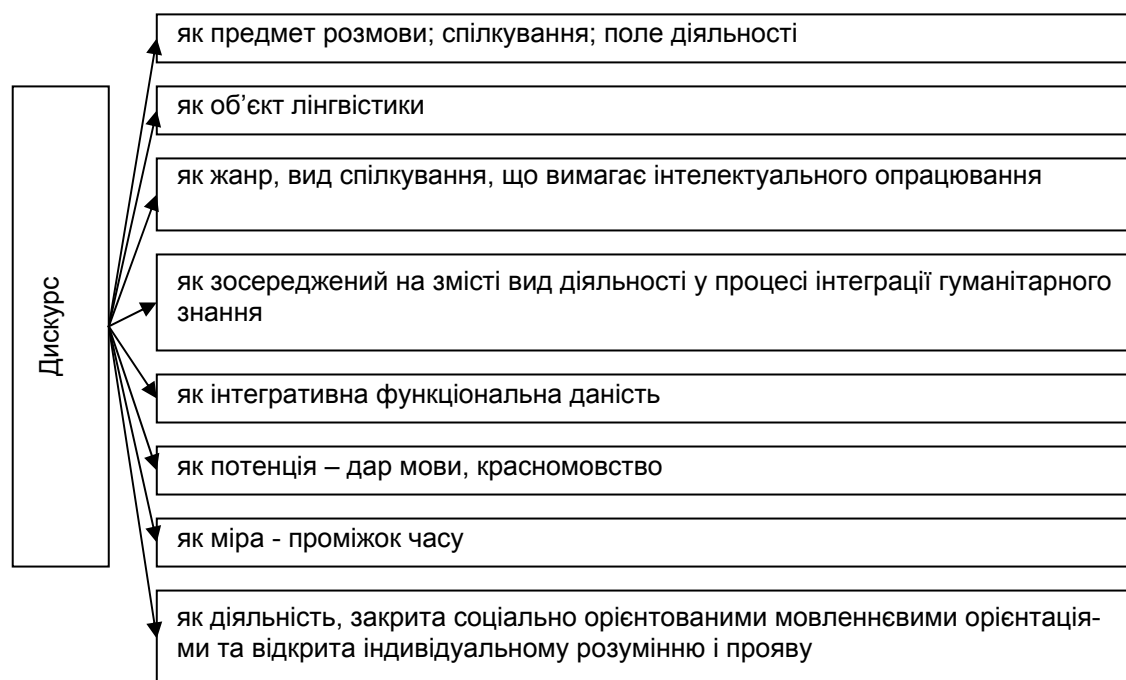
Термін *discourse* вперше був уведений у науковий обіг в 1952 р. Харрісоном в контексті терміносполучення *discourse analysis* для позначення "методу аналізу зв'язного мовлення (або письма)" [18, 100]. Поступово дискурс¹ у гуманітаристиці став визначатися як деякий мовний абстракт, що віртуально існує у надрах живої національної мови, або штучні мовні обмеження, що виконують певну соціальну функцію, "сурогатні" підмови. За ілюстрацію таких штучних "субмов" (субдискурсів – Шевчук Н.В.) можуть правити мови науки, мистецтва, мови політичних співтовариств [7, 16]. Кожна така підмова створює власну картину світу, особливий "ментальний світ". У просторово-часовому континуумі живої мови вільно співіснують різні дискурси: міфологічний, релігійний, науковий, філософський, ідеологічний тощо.

Ю. Габермас розумів під дискурсом комунікацію особливого виду, специфічний діалог, мета якого – неупереджений аналіз реальності. Учасники комунікації (дискурсу) аналізують реальність, відмовляючись від існуючих мовленнєвих стереотипів. Тобто під дискурсом розуміється передусім спосіб одержання істинного наукового знання. У такій інтерпретації дискурс виступає як інструмент пізнання реальності – значимий діалог з використанням визначених методик [10]. О.І.Шейгал наводить таке визначення: дискурс – система комунікації, поле комунікативних практик, розглянуте в реальному і потенційному (віртуальному) аспектах [14, 42-45], де під реальним виміром розуміється поточна мовленнєва діяльність і її результати – тексти, потенційний вимір є сукупністю знаків, що обслуговують дану комунікацію.

Опрацювавши низку лексикографічних і наукових видань, І. Ухванова-Шмигова [13, 42-43] розглядає різні підходи до тлумачення поняття "дискурс", які ми спробуємо схематично систематизувати.

Найбільш вичерпне визначення дискурсу, на нашу думку, знаходимо у "Словнику термінів міжкультурної комунікації", який уклав український лінгвіст Ф.С.Бацевич: "Дискурс – це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, тривалий у часі процес, утілений у певній (інколи значній) кількості повідомлень; мовленнєвий потік, що має різну форму вияву (усну, писемну, друковану, паралінгвальну тощо), відбувається у межах одного чи кількох каналів комунікації, регулюється стратегіями і тактиками учасників спілкування і являє собою складний синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом "форм життя", залежних від тематики спілкування, і має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів" [3, 42-43]. Наведене визначення розкриває сутність поняття, враховуючи його різноплановість та багатовекторність. Дискурс тут виступає текстом (у широкому розумінні), створеним за певних обставин, у певній ситуації (побутова розмова, політичні дебати, наукова конференція тощо) з використанням певних стратегій і тактик, залежно від поставленої мети (маніпуляції, аргументації, переконання та ін.), спрямований на певну аудиторію, яка володіє необхідними фоновими знаннями. В результаті цих чинників текст набуває рис одного з мовленнєвих жанрів (розмовного, наукового, публіцистичного тощо).

Наукові підходи до тлумачення поняття дискурс

До характеристик дискурсу в його сучасному розумінні можна віднести такі:

- дискурс – це складне комунікативне явище, що містить у собі соціальний контекст, який дає уявлення про учасників комунікації (їхні характеристики) та процеси виробництва і сприйняття повідомлень [4, 115];
- дискурс так чи інакше пов'язаний із суб'єктивною психологією людини, тому не може бути відчужений від того, хто говорить [1, 34];
- за самою своєю суттю дискурс – явище когнітивне, адже воно має справу з передачею знань, з оперуванням знаннями особливого роду і головне – з творенням нових знань [6, 9];
- дискурс – це текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними й іншими факторами; мовлення, розглянуте як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і в механізмах їхньої свідомості (когнітивних процесах) [1, 36].

Проте за всього розмаїття підходів доцільно говорити про два основних. Прибічники першого підходу під дискурсом розуміють фрагменти дійсності, що мають часову довжину, логіку розгортання (сюжет) і "які є закінченим твором, сформованим на основі організації смислів (закінчений "твір", наприклад, у вигляді тексту) з використанням смислового коду (словника тощо)". Завдання аналізу тут полягає в тому, щоб осягнути внутрішню логіку явища і виявити способи, прийоми, за допомогою яких сюжет конструюється і розгортається в реальності завдяки використанню мовного матеріалу.

Представники іншого, більш вузького, підходу трактують дискурс як особливий вид комунікації, "соціальний діалог", що відбувається за допомогою і через суспільні інститути між індивідами, групами, а також між самими соціальними інститутами, задіяними в цьому діалозі.

Крім двох основних, можна виділити інтегративний підхід, в якому об'єднуються два попередніх в одному концепті. Ця мета досягається за допомогою включення до поняття "дискурс" широкого кола соціальних явищ. У цьому випадку виділяються різні аспекти дискурсу:

- семіотичний, що включає в себе як "знакові системи" (мова, жести, образи, символічні системи), так і форми знання, що відповідають певному часовому і соціокультурному контексту;
- діяльнісний, що являє собою різні соціальні дії, спрямовані на підтримку існуючих знакових систем і на створення нових смислів;
- матеріальний, що являє собою "навколишнє середовище" соціальної взаємодії: час, місце, умови;
- політичний, що формує і відтворює владні відносини в суспільстві.

Виділення цього аспекту як самостійного впливає з розуміння політики як особливої сфери соціокультурного життя, пов'язаної з феноменом влади, що пронизує всі сфери і рівні соціальної взаємодії;

- соціокультурний, що являє собою взаємодію персонального, соціального і культурного знання, цінностей, ідентичностей, включає в себе знання про "знакові системи", соціальні та політичні дії, матеріальний світ.

Однією з переваг даного підходу є виділення політичного аспекту дискурсу, що акцентує увагу на формуванні, прояві й відтворенні владних відносин у суспільстві. У суто "технічному" або прикладному розумінні дискурс у рамках обох напрямів означає письмовий, мовний чи образний прояв будь-якого об'єкта-явища (широке трактування дискурсу), чи комунікації (вузьке трактування).

Політичний дискурс як різновид дискурсу або субдискурс розгортається для досягнення, збереження та здійснення політичної влади. Основним наміром політичного дискурсу є потреба адресанта висловити своє бачення дійсності та переконати адресатів у тому, що таке бачення є єдино правильним. При цьому мовець оперує подіями майбутнього, тому вибір відповідних мовних засобів може відіграти вирішальну роль. Політичний дискурс характеризується низкою специфічних засобів. І суть тут не лише у вживанні специфічної детермінованої політичною діяльністю лексики, а й у своєрідному виборі й організації певних структур вираження відповідно до прагматичних настанов, цілей та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності політиків.

Класичним є тлумачення, яке запропонував Т. Ван Дейк: політичний дискурс – це клас жанрів, обмежений соціальною сферою, а саме політикою. Урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми, промови політиків – це ті жанри, які належать сфері політики. Услід за Т. Ван Дейком Грабяс також стверджує, що дискурс – це мовленнєва поведінка, форма якої залежить від того, хто з ким розмовляє, в якій ситуації і чому [16, 264]. Відтак, дискурс охоплює рівень психосоціальних феноменів, а також рівень мови як семіотичної системи. Обмежуючи політичний дискурс професійними рамками, діяльністю політиків, Т. Ван Дейк відзначає, що політичний дискурс водночас є формою інституційного дискурсу [4, 14]. Це означає, що дискурси реалізуються в такому інституційному середовищі, як засідання уряду, сесія парламенту, з'їзд політичної партії тощо. Тобто дискурс є політичним, коли він супроводжує політичний акт у політичній обстановці. За А. Н. Барановим, політичний дискурс може бути визначений як сукупність усіх мовленнєвих актів у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які оформилися відповідно до існуючих традицій і отримали перевірку досвідом [2, 76]. Ю. Сорокін, у свою чергу, визначає політичний дискурс через його співвідношення з ідеологічним дискурсом. "Політичний дискурс – різновид ідеологічно-дискурсу. Різниця в тому, що політичний дискурс ідеологічно-прагматичний, а ідеологічний – імпліцитно-прагматичний. Перший вид дискурсу – субдискурс, другий – метадискурс" [12, 57]. Умовами розгортання політичного дискурсу слугують: 1) інтеграція і диференціація колективних агентів політики; 2) сприяння конфлікту й встановленню консенсусу; 3) здійснення вербальних політичних актів й інформування про них; 4) створення "мовної реальності" поля політики та її інтерпретація за допомогою інших полів – економіки, культури, мистецтва; 5) маніпуляція свідомістю і контроль за діями політиків і електорату.

На методологічну природу політичного дискурсу вказують автори довідника "Морфологія культури: тезаурус" (за ред. проф. В. О. Лозового): "Політичний дискурс – один із способів спеціального політологічного аналізу, який дає змогу поглибити і розширити системне бачення проблеми; заснований на раціональному міркуванні, що складається із послідовної низки логічних ланок теорії. У процесі політичного дискурсу предмет міркування розглядається в контексті історичної динаміки, у взаємозв'язку з дією об'єктивних і суб'єктивних чинників, зокрема соціокультурних, відпрацьовуються також прогностичні моделі її можливого розвитку. Політичний дискурс не є аналогом політичної дискусії, а навпаки, передбачає стратегію сумісної (тобто дискурсивної) і продуктивної наукової оцінки, завдяки раціоналістичному аналізу розкриває аналітичну здатність особи та її готовність до інтелектуального спілкування" [9, 310-311]. Отже, дослідження політичного дискурсу є перетином різних дисциплін і пов'язано з аналізом форми, завдань та змісту дискурсу, що вживається в певних (політичних) ситуаціях.

Політичний дискурс характеризує цільова установа створення впливу на аудиторію. Кожен політичний діяч має на меті призвати, переконати, заманити на свій бік слухача. А це, в свою чергу, зумовлює творення і застосування відповідного арсеналу специфічних мовних засобів. Як слушно зауважує О. В. Зарецький, особливої значущості набувають політичні афективи, які щораз розширюють свою функціональність: викликають багаті образні асоціації, яскраві спогади; активізують сильні емоції, провокують бажану реакцію і тим самим є мобілізуючим засобом; забезпечують швидку категоризацію поняття – входження в мовну картину політичного світу; є економним, зрозумілим для мас, ефективним позначенням складних політичних реалій [5, 27]. Зауважимо, що політичний дискурс вимагає такої зміни співвідношення між знаком (словом) і значенням, за якого звичні одиниці мови отримують незвичну інтерпретацію, а добре відомі ситуації включаються до несподіваних смислових контекстів: коли речі "перестають називатися своїми іменами".

На думку О. Шейгал, мова політики, політична комунікація, політичний дискурс – терміни, які в більшості праць взаємопов'язані. Дослідниця виділяє три підходи до вивчення політичного дискурсу:

- 1) дескриптивний підхід зводиться до класичної методики риторичного аналізу публічних виступів; розглядаються мовна поведінка політиків, мовленнєві засоби, риторичні прийоми та маніпулятивні стратегії;
- 2) критичний підхід, спрямований на критичне вивчення соціальної моралі, яка виражається у мові чи дискурсі; мовлення розглядається як засіб влади та соціального контролю;
- 3) когнітивний підхід дає можливість перейти від опису одиниць та структур дискурсу до моделювання структур свідомості учасників політичної комунікації.

Єдність політичного дискурсу і системи соціальних зв'язків демонструють функції, які виділяє О. Шейгал: 1) соціальний контроль (створення передумов для уніфікації поведінки, думок, почуттів і бажань великої кількості індивідуумів, тобто маніпуляція громадською свідомістю); 2) легітимізація влади (пояснення й обґрунтування рішень щодо розподілу влади та громадських ресурсів); 3) відтворення влади (зміцнення прихильності до системи, зокрема через ритуальне використання символів); 4) орієнтація (через формулювання цілей і проблем, формування картини політичної реальності у свідомості соціуму); 5) соціальна солідарність (інтеграція в межах усього соціуму або окремих соціальних груп); 6) соціальна дифере-

нціяція (відчуження соціальних груп); 7) агональна (ініціювання та вирішення соціального конфлікту, демонстрація незгоди і протесту проти дій влади); 8) акціональна (проведення політики через мобілізацію або "наркотизацію" населення: мобілізація полягає в активізації й організації прихильників, тоді як під наркотизацією розуміється процес примирення і відволікання уваги, присипляння пильності) [14, 23].

Д. Грейбер виокремлює такі функції політичного дискурсу: 1) поширення інформації – не менш важлива одиниця політичного дискурсу (information dissemination); 2) визначення порядку денного (agenda setting). Суть цієї функції полягає в контролі за поширенням інформації; 3) проєкція в майбутнє та минуле, що має на увазі прогнозування політики на майбутнє, аналізуючи позитивний чи негативний досвід минулого [15, 35].

Отже, політичний дискурс – це складна ідеологічно сконструйована засобами ЗМІ та іншими комунікаційними джерелами єдність комунікативної поведінки і прагматичних, політичних, соціокультурних і психологічних чинників, що являють собою системно-символічний порядок, у межах якого реалізується процес боротьби за владу.

Розглянемо закономірності реалізації основних функцій політичного дискурсу (Табл.1).

Таблиця 1

Функціональність політичного дискурсу

Назва функції	Призначення
Комунікативна	передавання інформації, яка має призвести до зміни політичної свідомості адресата
Спонукальна (апелятивна, вокативна, конативна, регулятивна, інструментальна)	політична пропаганда, переконання та вплив на адресата, позаяк політична комунікація нерідко має завдання мобілізувати громадян/виборців для проведення певних акцій
Конструювання мовленнєвої реальності	через ідеологію засобами ЗМІ та PR формується вторинна реальність, що структурує і тлумачить-інтерпретує дійсність та претендує згодом стати соціальною практикою
Волюнтативна	вираження волі щодо співрозмовника: прохання, запрошення, порада, спонукання тощо
Інформаційно-трансляційна	політичний дискурс є важливим соціальним ідентифікатором та ретранслятором суспільних цінностей
Емотивна	вираження емоцій автора та збудження емоцій адресата
Метамовна	пояснення смислу слова чи висловлювання, розкриття суті спеціальних понять, термінів, образів тощо
Прогностична	постійна проєкція в майбутнє, планування (поточне та стратегічне) політичних дій та їх наслідків
Фатична (контактовстановлювальна)	встановлення контактів, звертання уваги на себе, підготовка потенційного співрозмовника до сприйняття інформації
Естетична (поетична)	орієнтація на форму повідомлення, на те, як виражена думка, оскільки політик також повинен слідкувати за виразністю свого мовлення
Магічна	реалізація форм табу: молитви, клятви, присяги

Структуруючи жанровий простір політичного дискурсу О.І. Шейгал у своєму дослідженні "Семіотика політичного дискурсу" використовує наступні параметри виокремлення жанру: 1) інституціональність; 2) суб'єктно-адресатні відносини; 3) соціокультурний аспект; 4) локалізація подій [14]. Спробуємо систематизувати за цими параметрами жанрове втілення політичного дискурсу (Схема 2).

Основними жанрами політичного дискурсу, з точки зору головної інтенції боротьби за владу, є дебати, публічні промови політиків, гасла та голосування. До центру належать такі жанри, як коментування, обговорення, інтерпретація, які можна охарактеризувати як реакцію на дії політиків. Периферія жанрів політичного дискурсу складається з інтерв'ю, аналітичних статей, мемуарів, графіті, карикатур.

Усе це дає змогу зробити висновки, що політичний дискурс є багатокомпонентним явищем, що може розглядатись як система взаємопов'язаних характерних рис, функціональних особливостей та специфіки їх реалізації. Йому притаманна наявність широкого інструментарію функцій та жанрового втілення, за допомогою яких досягається головна мета – отримання політичної влади та реалізація політичних інтересів учасниками політичного процесу. Використання дискурс-аналізу для вивчення політичного процесу в цілому, тих чи інших політичних курсів, ліній поведінки окремих політичних організацій і політиків видається вкрай продуктивним у сучасній політології для подальших наукових досліджень.

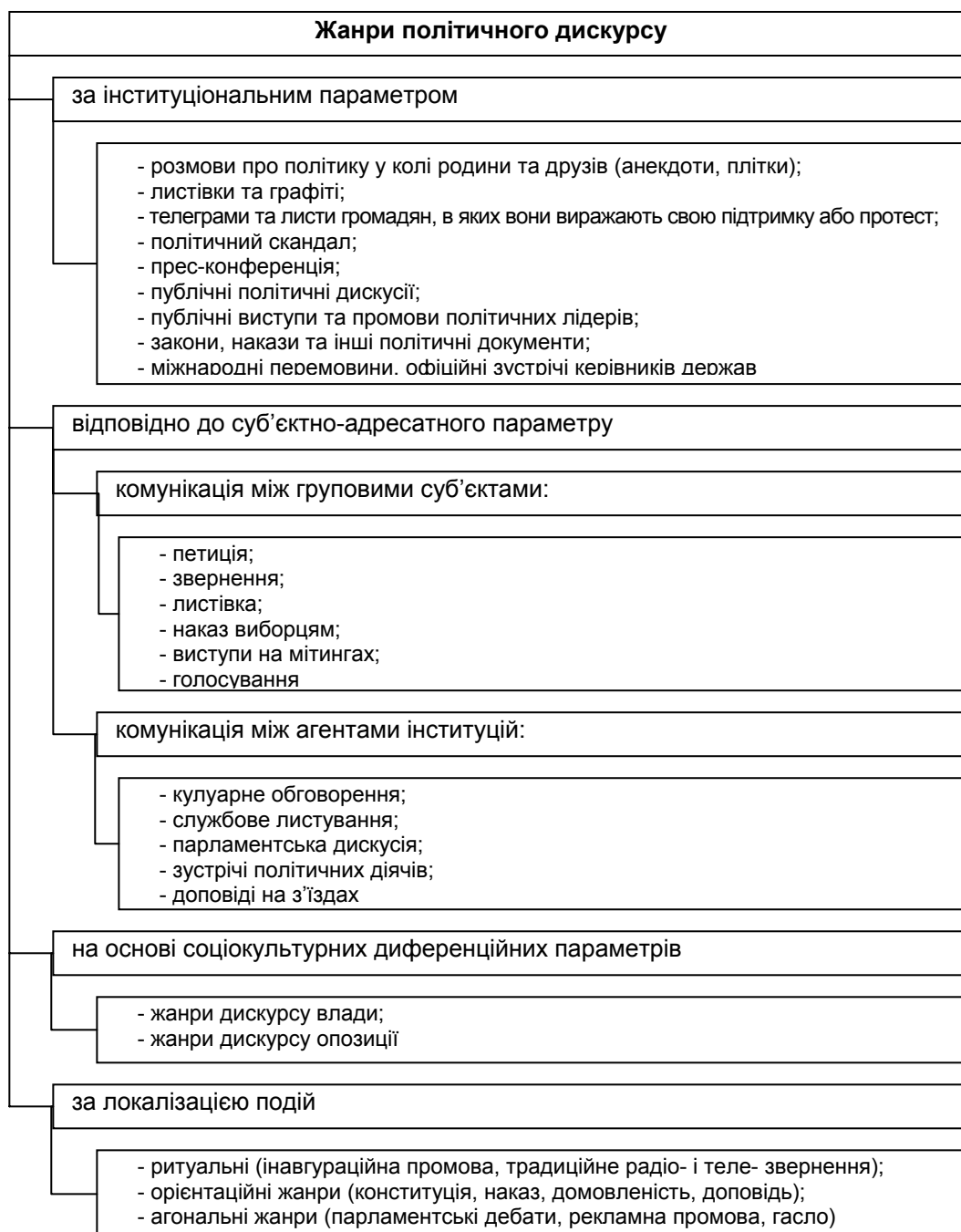
Примітки

¹ Поняття "дискурс" походить від латинського слова *discursus*, що буквально означало "біг у різних напрямках". У перекладі з англійської *discourse* означає "мова, міркування, розмова, бесіда", у французькій мові слово *discours* означає "діалогічна мова, публічний виступ", у середньовічній латині він мав значення "пояснення, довід, аргумент у суперечці, логічне міркування", а прикметник *discursivus* у цей же час набуває стійкого зна-

чення "розумовий, логічний, опосередкований", на відміну від чуттєвого, споглядального, безпосереднього. У словнику німецької мови Якоба і Вільгельма Грімм, що був виданий у 1860 р., це слово також має два значення: "1) діалог, бесіда; 2) мова, лекція".

Схема 2

Жанри політичного дискурсу

Використані джерела

1. Арутюнова Н.Д. Истоки, проблемы и категории прагматики /Арутюнова Н.Д., Падучева Е.В. // Новое в зарубежной лингвистике – М.: Прогресс, 1995. – Вып. 16: Лингвистическая прагматика. – С. 33-38.
2. Баранов А.Н. Лингвистическая теория аргументации (когнитивный подход)/ Баранов А.Н. // МГУ им. М.В. Ломоносова. Филос. ф-т. – М.: Эдиториал, 2001.
3. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації/ Бацевич Ф.С. – К.:Довіра, 2007.
4. Ван Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация / Ван Дейк Т.А. – М.: Прогресс, 1999.
5. Зарецький О. В. Політичний дискурс помаранчевої революції / О. В. Зарецький //Українська мова. – 2007. – № 3. – С. 27–43.
6. Кубрякова Е.С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике / Кубрякова Е.С. // Дискурс, речь, речевая деятельность. – М., 2000. – С.8-13.

7. Лук'янець В.С. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури: Монографія /Лук'янець В.С., Кравченко О.М., Озадовська Л.В. – К.: ВІПОЛ, 2000.
8. Михалева О. Л. Политический дискурс : Специфика манипулятивного воздействия / Михалева О. Л. – М. : Книж. дом "ЛИБРОКОМ", 2009.
9. Морфологія культури: тезаурус / За ред.проф. В. О. Лозового. – Х.: Право, 2007.
10. Попов Р.А. Політичний дискурс: проблема теоретичної ідентифікації [Електронний ресурс] /Попов Р.А. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej2/txts/pol-prav/05prapti.pdf>.
11. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Селиванова Е.А. – К.: ЦУП, Фитосоциоцентр, 2002.
12. Сорокин Ю. А. Политический дискурс : попытка истолкования понятия / Ю. А. Сорокин // Политический дискурс в России. – М.: [б. и.], 1997.
13. Ухванова-Шмыгова И. Прошлое, и будущее понятия "дискурс" // Дискурс в академическом пространстве / под общ. ред. И.Ухвановой-Шмыговой, М.Сарнавского. – Минск: Изд.центр БГУ, 2010. – С. 11-14.
14. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Шейгал Е. И. – М. : ИТДГК "Гнозис", 2003.
15. Graber D. Political Languages [Text] / D. Graber // Handbook of Political Communication, 1981.
16. Grabias S. Język w zachowaniach społecznych / Grabias S. – Lublin, 1997.
17. Van Dijk Teun A. Political discourse and ideology /Van Dijk Teun A. // Paper for Jornadas del. – 1999. – P. 178-189.
18. Linguistics Encyclopedia, The / Ed. by K.Malmkjar. – L. & N.Y.: Routledge, 1996.

УДК 323.1

Євгенія Василівна Ковач
аспірантка Бердянського державного
педагогічного університету

ДІАСПОРА ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ ЕТНОСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аналізуються соціально-філософські аспекти імміграції як явища. Дається оцінка діаспорних спільнот, що проживають за межами території України. Робиться висновок, що діаспора – це невіддільна частина історії та розвитку етносу, спосіб збереження його життєздатності в умовах еміграції, а діаспорні утворення допомагають іммігрантам зберегти національну ідентичність, самосвідомість, коло спілкування, допомагають залишатися у просторі рідної культури.

Ключові слова: імміграція, діаспорні утворення, етнос, ірредента, країна-реципієнт.

Social and philosophical aspects of immigration as a phenomenon are analyzed. The Diaspora communities, that live beyond the Ukrainian boundaries, their formation, development and maintenance, perseverance of their own national and ethnic identity in the recipient state is estimated. It is concluded that Diaspora is an inalienable part of the ethnic group history and development, a method of its viability maintenance and Diaspora communities assist immigrants in perseverance of their national identity, self-consciousness and sphere of communication, help them to remain in the space of national culture.

Keywords: immigration, Diaspora communities, ethnic group, irredentism, recipient state.

Осмилення соціально-філософських аспектів сьогодення неможливе без включення у дослідницьке поле проблем, що породжені свободою пересування людей, а саме міграція, еміграція, імміграція, діаспора та інші, дотичні до названих. Останнім часом інтерес до вивчення окресленої проблематики зростає як у світових, так і у вітчизняних соціально-гуманітарних галузях науки. Особливої актуальності для України набувають дослідження відділеної від материнського регіону частини етносу, що складає більше третини від загального числа українців.

Дослідженню сутності поняття "діаспора" присвячені праці Т. Частикової, В. Попкова, В. Дятлова, М.Турова, які вивчають його в етнографічному та соціологічному аспектах в сучасному світі. Так, наприклад, В. Дятлов зазначає: "Діаспора – не просто розсіяння..., це особливий тип людських взаємовідносин, специфічна система формальних або неформальних відносин, заснованих на спільності долі чи уявлень про історичну пам'ять країни-виходу" [3, 127]. За В. Попковим, "Діаспора становить собою замкнену соціальну систему і сама продукує компоненти, з яких вона складається, за допомогою яких підтримує себе і завдяки яким існує як єдина система" [5, 95]. Таким чином, діаспора – це не просто окрема частина певного народу, що проживає за межами метрополії. Вона має специфічні організаційні форми, зберігає та примножує національні ознаки – мову, культуру, свідомість за умови громадської консолідації, тобто самого факту утворення діаспори.

Етнографічні процеси в суспільствах з активним міграційним рухом та проблеми й особливості соціально-демографічної інтеграції діаспорних утворень у нове середовище розглядають В. Трощинський, В. Євнух, В. Маркус, В. Тішков. Найбільш поширеним сучасним розумінням діаспори є визна-